

Berichten

Buitenland

Voor de Nederlandse agribusiness, jaargang 34, nummer 10, oktober 2008

In dit nummer:

- ? Argentinië ontdekt varkensvlees
- ? Indonesië: vogelgriep nog niet onder controle
- ? Maleisië: duurzame partners in palmolie

Colofon

Berichten Buitenland is bestemd voor het Nederlandse agrarische bedrijfsleven en is een uitgave van de directie Industrie en Handel van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Het doel is informatieverstrekking over relevante ontwikkelingen op een agrarisch handelsgebied, buitenlandse markten, handelsbemiddeling enzovoort. De LNV-afdelingen in het buitenland dragen in sterke mate bij aan de berichtgeving in dit blad.

Er wordt gedrukt op een chloorarme papiersoort, in een inktbesparend FM-raster. Er wordt verzonden in recyclebare sealbags.

Uitgever

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit
Directie Industrie en Handel
www.minInv.nl/agribusiness

Redactieadres

Redactie Berichten Buitenland
T.a.v. Sabine Hoff
Postbus 20401
2500 EK Den Haag
Tel. +31 (0)70 378 52 59
E-mail s.h.hoff@minInv.nl

Informatie en abonnementen

Voor informatie over artikelen of een (gratis) abonnement kunt u contact opnemen met Jacques Verbeek,
Tel.: +31 (0)70 378 40 64
Fax: +31 (0)70 378 61 23
E-mail: j.j.m.verbeek@minInv.nl

Realisatie

JB&A Exxion Communicatie

Druk

Den Haag Offset

ISSN 0920 - 0975

De informatie, meningen en opinies in dit blad worden naar voren gebracht buiten verantwoordelijkheid van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Het overnemen of vermenigvuldigen van artikelen uit dit blad is alleen toegestaan onder vermelding als volgt: Berichten Buitenland, [maand/jaar], [pagina's].

Inhoudsopgave

De opmars van het Argentijnse varken	3
De rondgang...	6
Column	7
Vogelgriep in Indonesië	8
Maleisië en Nederland: duurzame partners in palmolie-business	10
Kort graag...	13
Korte berichten uit het buitenland	15
Nieuws	18
Exportise	21

Exportbelastingen verbouwen ketens

De opmars van het Argentijnse varken

Argentinië. Het land van rundvlees, maïs en soja. En straks ook het land van varkens. De overheid moedigt de consumptie van varkensvlees aan zodat er flink rundvlees geëxporteerd kan blijven worden. In dit artikel een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen in dit land van hoge exportbelastingen.

Het belangrijkste product voor de Argentijnse landbouw is soja. Meer dan de helft van het akkerbouwareaal is bestemd voor dit oliehoudende gewas, dit jaar zo'n 16,6 miljoen hectare. Een bijzonder aspect is dat bijna de hele productie bestemd is voor export. Van de productie van 46,5 miljoen ton dit jaar, werd maar een fractie binnenlands geconsumeerd. Het binnenlandse belang van het gewas is vooral gelegen in de exportbelastingen die de regering heft. Over de waarde van elke zending sojabonen moet een belasting worden betaald van 35%. Op die manier voedt soja niet alleen buitenlandse veestapels, maar vooral ook de kas van de regering Kirchner. De hoge prijzen aan het begin van het jaar waren aanleiding voor de regering om de belastingen fors te verhogen. Een maanden durende strijd tussen de landbouw en de regering was het gevolg die uiteindelijk door de boeren werd gewonnen: het exporttarief werd weer op 35% gezet – en dat is nog steeds hoog.

Sterproduct

Maïs is een ander sterproduct van de Argentijnen. Het areaal in het seizoen 2007/08 steeg met 6% naar 3,2 miljoen hectare. De opbrengst - fors aangetast door droogte - kwam uit op 24 miljoen ton. Maar anders dan soja is maïs vooral ook belangrijk voor de binnenlandse markt, voor de eigen veestapels. De centrale doelstelling van het beleid van de regering Kirchner is de inflatie laag houden. Daartoe moet er voldoende voedsel goedkoop beschikbaar zijn voor de lokale markt. Dat betekent dat er pas uitvoer mag plaatsvinden als de eigen markt aantoonbaar is veiliggesteld. Exporteurs moeten kunnen aantonen over voldoende voorraden te beschikken en soms is de uitvoer van gevoelige producten zoals maïs geheel verboden. Daarnaast geldt een uitvoerbelasting van 25%.

De Argentijnse uitvoerbelastingen op landbouwproducten bestaan al sinds jaar en dag. In WTO-kader wordt er regelmatig kritiek geuit maar van een serieuze poging om ze afgeschaft te krijgen is het nooit gekomen. Gezien de fundamentele rol van deze belastingen in de financiering van de overheidsuitgaven, alsook het beleid ten aanzien van inkomensherverdeling van de landbouw naar de steden, rijst de vraag of de regering ooit zou kunnen accepteren dat de belastingen zouden moeten worden afgeschaft. De Argentijnse boeren worden voor de constante verhogingen gedwongen steeds weer efficiënter te zijn. Toch zeggen ze dat ze uiteindelijk liever te maken hebben met hoge exportbelastingen dan met kwantitatieve restricties die door de president van de ene op de andere dag worden vastgesteld en die grote onzekerheid veroorzaken in de markt.

Meer ruimte voor varkens en pluimvee

Het bestaan van exportheffingen en de manier waarop ze gestructureerd zijn, heeft sterke invloed op de keuze voor bepaalde productie en op de exportmogelijkheden. Een interessant voorbeeld is de exportbelasting voor biodiesel die, - en in Argentinië is dat altijd op basis van sojaolie - slechts 16% bedraagt. Deze tax is fors lager dan de 32% die geldt voor de grondstof sojaolie. Zeker zolang er nog tal van investeringen in de pijplijn zitten en de producenten in 2010 zorgen dat ze voor de dan verplichte bijmenging 5% van de binnenlandse dieselbehoefte kunnen dekken, zal dat percentage voor biodiesel laag blijven. Tot die tijd hoeft Rotterdam er niet op te rekenen dat de olie elders tot diesel wordt omgewerkt: de eigen industrie boekt om te beginnen al 16% voordeel op de concurrentie door de exporttarieven.

Een andere aantrekkelijke mogelijkheid om de afdracht van exportbelastingen te verminderen en te profiteren van de tariefstructuur is het uitbouwen van de eigen

pluimvee- en varkenshouderij. Dat vraagt om een toelichting. De Argentijnen zijn op de eerste plaats rundvleeseters. De consumptie per capita bedraagt maar liefst 70 kilogram per jaar. Ook pluimveevlees is populair met een consumptie van 28 kilogram per jaar. De consumptie van varkensvlees is nog erg laag maar groeit wel hard; in 2007 werd er 8 kilogram per capita geconsumeerd. Daarvan was 5 kilogram vers, een verdubbeling in vergelijking met het voorgaande jaar.

De export van rundvlees, volksvoedsel nummer één in Argentinië, is zwaar gereguleerd zodat de lokale markt tegen lage prijzen bevoorrad kan worden. In 2007 was de uitvoer desondanks nog bijna 500.000 ton (waarvan 28.000 lucratief Hilton-quotum) maar in 2008 zijn de beperkende maatregelen zo sterk toegenomen dat Uruguay tegenwoordig meer rundvlees exporteert dan grote broer Argentinië. De uitvoerbelasting op rundvlees is 15%. De export van pluimveevlees daarentegen is niet aan quotarestricties onderhevig en kent een uitvoerheffing van slechts 5%. De pluimveesector groeit dan ook fors, onder aanvoering van goed geleide geïntegreerde bedrijven. In 2007 was de productie 1,15 miljoen ton met een uitvoer van 150.000 ton. De uitvoer nam toe met 25% in gewicht en met 50% in waarde.

Consumeer een varken

Waar Argentinië werkelijk mee kan concurreren is de productie van varkensvlees. Ook op dit product is de exportbelasting slechts 5%. Wie er een wereldkaart bij pakt waarop de mondiale varkensvleesproductie staat weergegeven, ziet Argentinië niet liggen. In 2007 werden er 3,2 miljoen dieren geslacht en een grote reputatie van export is er evenmin; vorig jaar ging het om 2,2 ton. Als er eenzelfde kaart gemaakt zou worden waarop de groei in de productie stond weergegeven dan was het al anders. In 2005 werden er 2,5 miljoen varkens geslacht. In 2002 waren het er nog geen 2 miljoen. De sector groeide vorig jaar spectaculair, ondermeer doordat de overheid het eten van varkensvlees aanmoedigt. Dat speelt rundvlees vrij voor de export, is de gedachte. Dat er vorig jaar vanuit Brazilië nog 40.000 varkens moesten worden ingevoerd om aan de vraag te kunnen voldoen, was een voorschot op het succes van de toekomst.

Wie een wereldkaart maakt van de landen waar de varkenshouderij op de (middel)lange termijn toekomst heeft, kan niet om Argentinië heen. Sterker nog, in de toekomst komen varkens uit Argentinië. Allereerst is er de overvloedige aanwezigheid van voer dat nergens ter wereld zo goedkoop kan worden geproduceerd als in Argentinië. De Argentijnse veehouders krijgen hun maïs en soja dankzij de heffingen toch al 25% respectievelijk 32% goedkoper dan hun afnemers in het buitenland. De veterinaire status levert geen exportbelemmeringen op. Bovendien is de infrastructuur goed en is de beschikbaarheid van land en water geen probleem. 'We werken goedkoper dan de Brazilianen', zeggen Argentijnse bronnen, en net als in de pluimveesector staan er grote integraties op stapel die de hele keten efficiënt inrichten. Het stelt ze ook in staat om de regering gerust te stellen dat ze zullen blijven voldoen aan de binnenlandse vraag in ruil voor het privilege van de lage exportbelasting. Daarmee verschillen de pluimvee- en varkenshouderij aanzienlijk van de rundveehouderij.

De OECD-FAO Outlook 2008-2017 die eerder dit jaar gepubliceerd werd, herkent wel de rol die Argentinië gaat spelen in de mondiale vleesproductie: 'voortdurende investeringen, kennistoename, betere infrastructuur en de verspreiding van betere productietechnologie zijn de belangrijkste factoren die de groei dragen in de vleesproductie, vooral in de meer dynamische ontwikkelende economieën zoals China en Brazilië en - voor varkens- en pluimveevlees voornamelijk - ook in Argentinië.'

Verwerkingsapparatuur

In 2007 werden er 200.000 zeugen gehouden en dat aantal gaat in de nabije toekomst met tientallen procenten groeien. Adeco Agro, een bedrijf waar Amerikaans filantroop en zakenman George Soros geld in heeft zitten, kondigde begin 2008 plannen aan voor een bedrijf van maar liefst 50.000 zeugen. Verschillende andere bedrijven zijn bezig met het opzetten van faciliteiten voor 5000 tot 6000 zeugen. En er gaan geruchten over andere megagrote projecten: Cabaña Argentina, Paladini, Vicentin, Carpane.

De productie in 2008 zal naar verwachting toenemen tot 350.000 ton en in 2015 doorgroeien tot 600.000 ton. Bestaande kleinere bedrijven investeren in betere huisvesting en voedertechnologie. Ook voor de vleesverwerkende industrie biedt de Argentijnse opkomst kansen. De slachthuizen en verwerkingsplaatsen voldoen veelal niet aan de sanitaire eisen die afnemers stellen. De LNV-afdeling van de ambassade in Buenos Aires publiceert binnenkort een rapport over de kansen voor de leveranciers van verwerkingsapparatuur.

Concluderend maken exportbelastingen van 32% op sojaschroot en 25% op maïs (naast additionele exportbeperkingen) het aantrekkelijk deze grondstoffen in eigen land te gebruiken: op varkens- en pluimveevlees zit een exporttax van slechts 5%, en er gelden geen kwantitatieve uitvoerrestricties. Sterker nog, boeren kunnen in aanmerking komen voor subsidies op het maïsverbruik. Die beide sectoren werken bovendien efficiënt en deskundig. Varkens kunnen nergens zo goedkoop geproduceerd worden als in Argentinië, ook als de politieke omstandigheden wijzigen en de uitvoerheffingen zouden komen te vervallen. De productie en de export stellen nu weinig tot niets voor maar wie kijkt naar de mogelijkheden op termijn kan maar één conclusie trekken: de varkens komen binnenkort uit Argentinië.

*Freek Vossenaar
LNV-Raad Argentinië*

Een maandelijkse rondgang langs de Nederlandse agri-vloer

De rondgang...

Alewijn Broere, *Directeur SBW International BV*:

Somatische embryo's, chromosoom verdubbeling, eb- en vloedsysteem, mutagenese. Dit is slechts een kleine greep uit een reeks voor de leek abstracte begrippen. Voor Alewijn Broere en zijn collega's bij SBW International BV, is het alledaagse materie. Simpel gezegd komt het erop neer dat SBW bedrijven helpt met weefselkweek en dan zowel op onderzoeksgebied als ook productie. Dat doet het bedrijf wereldwijd voor zo'n 400 veredelaars. Broere stelt vanuit zijn tijdelijke werkplaats in Brazilië nadrukkelijk dat SBW niet zelf veredelt, maar alleen advies geeft en service biedt aan bedrijven die dat wel doen. Voor wie bij de term weefselkweek nog vraagtekens ziet; door gebruik te maken van optimale groei omstandigheden kun je planten vermeerderen of veredelen. Daarbij wordt onder steriele omstandigheden gebruikgemaakt van een kunstmatige voedingsbodem. Zo mijd je risico's en is kans op succesvol resultaat een heel stuk zekerder.

SBW is een bedrijf met een lange geschiedenis. Opgezet in 1976 door een aantal Nederlandse tuinbouworganisaties, was het doel een betrouwbaar en onafhankelijk laboratorium te zijn voor het ontwikkelen en toepassen van weefselkweektechnieken, afgestemd op de eisen van de tuinbouwindustrie. Nadat die doelstelling in 2001 ruimschoots behaald bleek, is het bedrijf door middel van een management buy-out zelfstandig verder gegaan.

Broere: "We profiteren nog steeds van die historie. Kennis en een goede naam openen deuren. Daarom hebben we ook nooit de naam veranderd. Een sterk merk gooi je niet zomaar weg. Wij zijn nu de 'wijze oudjes' in een branche die nog vrij jong is. SBW is een vertrouwde en betrouwbare partij voor bedrijven en onze kennis van weefselkweek is, even onbescheiden gesteld, ongeëvenaard. In Brazilië zijn de mogelijkheden voor ons bedrijf enorm groot. Samen met LNV-Raad Bart Vrolijk hebben we een aantal projecten opgezet om de grote landbouwgewassen van de grond te krijgen, waaronder suikerriet. Op dit moment kun je stellen dat SBW aan de basis staat van nieuwe suikerrietrasen. Elk land dat door president Lula wordt bezocht - en hij reist nogal veel -, wil een maand later dezelfde rassen hebben. Het ziet ernaar uit dat wij in Latijns-Amerika binnen niet al te lange tijd nog een laboratorium openen om aan de vraag te kunnen blijven voldoen. "

Column

Siem Korver

Toename internationale 'trade' van zuivel, vlees en vis

De toename in de wereldbevolking en de toename in welvaart hebben tot gevolg dat de consumptie van dierlijke eiwitten groter wordt. Recente voorspellingen geven aan dat de totale vraag naar dierlijke eiwitten vanaf heden tot 2015 nog met 25% zal toenemen. Het gaat hierbij om zuivel, vlees (rund, varken en pluimvee) en vis. Hierbij neemt vis een steeds belangrijker plaats in. De productie van vis heeft op dit moment al een omvang van 20% van het volume van vlees.

De lokale productie is echter niet afgestemd op de behoefte nu, en die van de toekomst. Zeker gezien de verschillen tussen regio's in beschikbaarheid van natuurlijke hulpbronnen zoals land en water en de grote verschillen tussen culturen en dan met name eetgewoonten. De Chinese bevolking heeft andere voorkeuren qua voedsel dan de inwoners van bijvoorbeeld Noord-Amerika.

Om deze internationale vraag te matchen met het aanbod worden zuivel en vlees internationaal verhandeld, maar nog belangrijker is het feit dat deze basisgrondstoffen worden ontleed. Melk wordt opgesplitst in verschillende ingrediënten en/of producten en een karkas in de verschillende deelstukken. Bij vlees kan dit worden geïllustreerd bij het vermarkten van het varken. De bacon (het middel) gaat naar Engeland, de ham naar Italië, de buiken naar Korea, de poten naar China, de spareribs naar Amerika, de schouder naar West-Europa. Elk onderdeel heeft zo haar specifieke markt. Daarnaast vraagt de consument steeds meer naar meervoudige producten. Elke regio en eetcultuur ter wereld heeft dus een specifieke behoefte aan bepaalde onderdelen. Dat houdt in dat we ook de hele wereld moeten kunnen bereiken. Enerzijds om in hun groeiende behoefte aan vlees te voorzien en anderzijds om de hoogste waarde te kunnen realiseren voor de producten van de Nederlandse vlees- en of zuivelsector.

De toenemende internationale vraag van consumenten naar dierlijke eiwitten, de verschillen tussen markten in specifieke consumentenvraag en de verschillen tussen regio's in productiemogelijkheden zullen tot gevolg hebben dat de internationale 'trade' in de komende jaren zal verdubbelen. Een verdere liberalisering van de wereldhandel - multilateraal of bilateraal - en technologische ontwikkelingen - logistiek en bewaartechnieken - zullen dit proces nog verder versnellen.

Siem Korver is bijzonder hoogleraar *Food, Farming and Agribusiness* aan de Universiteit van Tilburg. Verder is hij directeur Public Affairs Food van de VION Food Group. Deze column schrijft hij op persoonlijke titel.

Wilt u reageren? Mail de redactie op s.h.hoff@minlnv.nl

Vogelgriep in Indonesië

In Nederland is recentelijk weinig berichtgeving geweest over het vogelgriepvirus. Dat betekent niet dat het tij is gekeerd. Bericht uit Indonesië, waar deze afschuwelijke ziekte steeds levens eist van zowel dier als mens, en waar de overheid met het handen in het haar zit. Onvoldoende kennis, gebrekkige sanitaire voorzieningen en controle maken de situatie niet minder explosief. Kan Nederland iets doen?

Indonesië is het hardst getroffen land door de hoog pathogene aviare influenza (HPAI) ofwel vogelgriep en staat daarmee op nummer één als land met het hoogste aantal gevallen. Egypte en Nigeria volgen als 'goede' tweede en derde.

In 31 van de 33 Indonesische provincies is deze dierziekte endemisch. Indonesië zit dus vol met het virus. Het HPAI-virus kan via besmetting van dier naar mens zoals bekend ook dodelijk zijn voor de mens. Dat blijkt wel uit de cijfers: in Indonesië vallen nu meer dan 115 dodelijke slachtoffers te betreuren. En steeds maar waarschuwen wetenschappers dat het virus kan muteren in een vorm die mens op mens besmetting makkelijk mogelijk maakt. Tot nu toe is die gevaarlijke mutatie gelukkig nog niet vastgesteld. Als dat wel gebeurt, en mensen elkaar besmetten, spreken we van een pandemie zoals we die de afgelopen eeuw een paar keer hebben gehad. Denk aan de bekende Hong Kong en Spaanse griep epidemieën. Een pandemie kan, zo leert de geschiedenis, miljoenen slachtoffers maken. Het gemuteerde virus moet eerst bekend zijn wil er een vaccin tegen die ziekte kunnen worden ontwikkeld. Het ontwikkelen van vaccins duurt maanden en intussen kunnen mensen elkaar blijven besmetten en bezwijken aan de ziekte. Het enige middel dat helpt, mits zeer tijdig toegediend - binnen 48 uur na besmetting - is Tamiflu. Dat middel zorgt voor het afzwakken van de groei van het virus in het menselijk lichaam. Een virusremmer dus, waardoor de kans op overleven behoorlijk worden vergroot. Maar zoals gezegd, men moet er wel snel bij zijn anders werkt het middel niet afdoende. De symptomen van deze ziekte zijn niet eenvoudig te onderscheiden van andere aandoeningen in en om de longen. Dat verklaart ook de hoge mate van sterfte in Indonesië. Men gaat te laat naar de dokter en die onderkent de ziekte ook niet altijd tijdig.

Conclusie is dat deze dierziekte absoluut moet worden bestreden alleen al vanwege de grote dreiging voor de volksgezondheid.

Viruskringloop

Doet de Indonesische overheid daar dan genoeg tegen? Helaas niet. Men acteert naar vermogen om de ziekte te bestrijden maar het vermogen schiet behoorlijk tekort. De overheid is nog niet in staat om tot grootscheepse en geïntegreerde bestrijding te komen zoals we dat hebben gezien in ons eigen land in 2003. Maar de situatie in Indonesië is dan ook totaal verschillend met die in Nederland. Weinig wetgeving, weinig kennis, gebrekkige veterinaire structuren. Indonesië is een groot uitgestrekt land met naast centrale, ook decentrale overheidsbevoegdheden die nog niet goed op elkaar zijn afgebakend. De pluimvee-industrie wordt gekenmerkt door grote aantallen zogenoemde *backyard farmers*. Het is traditie dat nagenoeg iedereen wel een paar kippetjes bij zijn huis houdt. Deze kampongkippen scharrelen overal rond en als ze ziek worden verspreiden ze dus ook overal ziektes. Daarnaast zijn er vele kleine kippenhouderijen en natuurlijk enkele heel grote industriële bedrijven. Die laatste categorie bedruipt zichzelf in de dierziektebestrijding. De overheid heeft daar in de praktijk geen bemoeienis mee. Er wordt geen compensatie gegeven voor dieren die uit overwegingen van dierziektebestrijding moeten worden geruimd. Omdat de overheid daar simpelweg geen geld voor beschikbaar heeft. Ondanks entingen en het - bij die bedrijven - hoger regime aan biosecurity, komen daar toch ook regelmatig uitbraken van het HPAI virus voor. Vooral in het regenseizoen van eind december tot mei, met een piek in februari. Het risico bestaat dat besmette dieren in andere handels- en consumptiekanalen terechtkomen. De viruskringloop vergrotend en in stand houdend. Vervoer van de dieren naar verzamelplaatsen van dieren, *collector houses* genoemd, geschiedt met alle mogelijke vormen van vervoer. Meestal op brommers of in kleine vrachtwagens. Biosecurity (het reinigen en ontsmetten) is hier een onbekend begrip.

Van *collector houses* worden de dieren met dezelfde (vervuilde) vervoermiddelen weer naar kleine markten (*wetmarkets*) en kleine slachtplaatsen, waarvan er alleen al in Jakarta meer dan 4000 zijn, gebracht. Vanuit het oogpunt van bestrijding van dierziekte een onmogelijke zaak. Bij besmetting verspreidt het virus zich op die manier bijna permanent. Maar het geeft ook al aan hoe moeilijk het is deze ziekte afdoende te bestrijden. De Indonesische overheid zit dan ook met de handen in het haar. Men weet in theorie eigenlijk wel wat de te nemen maatregelen moeten zijn: een volledige herstructurering van de pluimvee-industrie, het verbieden van 'huiskippen', bewustwording van de risico's en verplicht stellen van het nemen van biosecurity maatregelen. Ga daar maar aan staan!

Inspanningen

Gerda Verburg, onze minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft bij haar werkbezoek aan Indonesië in augustus 2008 met eigen ogen kunnen zien dat de situatie in Indonesië totaal verschilt met die in ons land. En ook dat de in ons land gebruikelijk methodes voor dierziektebestrijding hier nog niet kunnen werken.

De internationale gemeenschap zit natuurlijk niet stil. Veel landen schieten Indonesië te hulp met kennis en geld. Ook Nederland. Het ministerie van LNV heeft met Indonesië een partnerschap bij de bestrijding van de HPAI. Het partnerschap concentreert zich vooral op het ontwikkelen van goede vaccins, verbeteren van de diagnostiek en het leveren van technische hulp en bijstand voor het ontwikkelen van een goede strategie voor vaccinatie. Een technisch deskundige is vanuit Nederland sinds 2007 voor 3 jaar gestationeerd in Indonesië om de overheid met raad en daad bij te staan. Andere donoren concentreren zich weer op andere onderdelen van de bestrijding. Ondanks al deze inspanningen valt het echter niet te verwachten dat de ziekte hier snel onder controle komt. Snelle oplossingen bestaan niet. Dat is zorgwekkend, zeker gelet op de alom aanwezige dreiging voor de volksgezondheid.

Hans van der Zijden

Maleisië en Nederland: duurzame partners in palmolie-business

Reizigers die naar Kuala Lumpur vliegen kunnen als ze uit hun raampje kijken tijdens de landing uitgestrekte palmbossen zien. Het zijn de palmbomen waarvan de vruchten verwerkt worden tot palmolie. Ongeveer 10% van het grondoppervlak van Maleisië is bedekt met deze palmbomen. De palmoliesector is met de houtindustrie, de olie- en gassetoren en de elektronica-industrie, één van de grote steunpilaren van de Maleisische economie. Maleisië domineert met Indonesië de wereldmarkt voor palmolie, beide landen hebben elk ongeveer 40% marktaandeel.

De oliepalm is van origine een West-Afrikaanse plant die voor het eerst in 1870 door de Engelsen in Maleisië werd geïntroduceerd. De Nederlanders hadden dat overigens in 1848 al op Java gedaan. De eerste plantage bedoeld om op commerciële basis palmolie te produceren werd in Maleisië in 1917 aangelegd. Vanaf de jaren 60 van de vorige eeuw heeft de Maleisische palmoliesector zich ontwikkeld tot een belangrijke industrie die momenteel ongeveer 6% bijdraagt aan het BNP van het land en werkgelegenheid biedt aan 430.000 mensen.

Palmolie is een product met een groot aantal toepassingsmogelijkheden. Palmolie wordt onder andere gebruikt als grondstof voor productie van margarine en ijsjes, maar ook voor zeep. Palmolie is ook geschikt als basis voor de productie van biobrandstof. Niet verwonderlijk dus dat in de discussies van de afgelopen jaren over stijgende voedsel- en brandstofprijzen de productie van palmolie en alles wat daarmee samenhangt een veelbesproken thema was. En dat zal de komende jaren ongetwijfeld zo blijven. Producenten, afnemers, overheden en non-gouvernementele organisaties (NGO's) voeren daarbij vaak verhitte debatten over de vraag of palmolie gebruikt moet worden voor productie van voedsel of brandstof. Een discussie die in Maleisië overigens veel minder speelt dan in Europa. Door de hoge subsidies van de Maleisische overheid op fossiele brandstof is het op de markt brengen van biobrandstof gebaseerd op palmolie nauwelijks een optie. Maleisië produceert een verwaarloosbare hoeveelheid biobrandstof. Ook op de langere termijn is het niet te verwachten dat palmolie een grote rol in de brandstofvoorziening van het land zal spelen. De Maleisische beleidsmakers zijn heilig overtuigd van de gezondheidseigenschappen van palmolie en daarmee de geschiktheid voor productie van voeding of zoals een hooggeplaatste ambtenaar stelt: *'palmoil is nutrition for the future'*.

Minstens zo intensief als de discussies over palmolie voor voedsel of brandstof, is de discussie over de gevolgen van palmolieproductie voor milieu, natuurwaarden, landgebruik en landrechten van de inheemse bevolking. Ook de CO₂-balans hoort in dit rijtje thuis. Grote producenten als Maleisië komen daarbij vaak onder vuur te liggen met verwijten over onverantwoorde uitbreiding van het beplante areaal die ten koste gaat van tropisch bos, verdwijnen van diersoorten - de orang oetang wordt altijd genoemd - en negeren van landrechten van inheemse bevolking. Ontegenzeggelijk was er in het verleden de nodige aanleiding voor dergelijk commentaar en ook nu is er zeker nog geen ideale situatie bereikt. Illegale houtkap om vervolgens op het vrijkomende land palmbomen te planten komt nog steeds voor. Arbeidsomstandigheden op plantages - zeker op de kleinere - laten nog wel eens te wensen over en landrechten worden nog lang niet altijd gerespecteerd. Het soms geschetste beeld dat er maar wat aangerommeld wordt is echter niet terecht. De Maleisische overheid en de grote producenten zijn zich zeer bewust van de nog bestaande tekortkomingen en de opvattingen die vooral in de westelijke wereld daarover leven. Ze realiseren zich ook goed dat Maleisië hieraan tegemoet moet komen om zijn marktposities en het imago van het land te handhaven. Om die reden wordt actief gewerkt aan beleid en maatregelen die de negatieve gevolgen van palmolieproductie kunnen inperken en uitbannen. Minister Peter Chin van het ministerie van *'Plantation Industries and Commodities'* is wat dat betreft een onvermoeibare pleitbezorger van de Maleisische zaak. De afgelopen jaren, en ook in 2008, reisde hij minimaal een keer per jaar naar West-Europa

om met ministers, parlementsleden en NGO's in gesprek te gaan en standpunten uit te wisselen. Daarbij deed hij ook iedere keer Nederland aan en dat hoeft geen verbazing te wekken want de Nederlandse betrokkenheid bij de Maleisische palmolie-sector is groot.

Economisch belang

Die betrokkenheid begint met dat jaarlijks ongeveer een miljoen ton naar de Rotterdamse haven wordt verscheept om van daaruit verder in Nederland en Europa gedistribueerd te worden. Het gaat om ongeveer 7 % van het totale Maleisische productievolume en tweederde van de totale hoeveelheid die naar Europa wordt vervoerd. Dit is op zich al een belangrijke economische factor. Maar het zijn niet alleen opslag en distributie die van economisch belang zijn. Ook onderzoek en ontwikkeling en raffinage zijn dat. In Food Valley is een Maleisisch onderzoekscentrum voor palmolie gevestigd en door grote Maleisische producenten als Sime Darby, IOI en KL Kepong zijn de afgelopen jaren forse investeringen in raffinagecapaciteit in het Rotterdamse havengebied gedaan of worden nog gepland. Niet verwonderlijk dus, dat vertegenwoordigers van de Rotterdamse haven regelmatig naar Maleisië komen om met Maleisische producenten en vertegenwoordigers van de overheid over samenwerking te overleggen.

Duurzaamheid

Een tweede belangrijke link met de Maleisische palmolie-sector betreft de samenwerking tussen Nederland en Maleisië, overigens samen met Indonesië, binnen het World Summit on Sustainable Development (WSSD) - partnerschap palmolie. Dit partnerschap is in 2002 gestart. De overheden van de drie landen, voor Nederland door het ministerie van LNV vertegenwoordigd, werken samen met bedrijfsleven en NGO's aan projecten op het gebied van laboratoriumonderzoek, versterkingspositie van de inheemse bevolking en begeleiding van kleinere producenten, de zogenaamde '*smallholders*'. Diverse onderzoeken, seminars en trainingen zijn inmiddels uitgevoerd of lopen nog. Eind 2008 zal tijdens de jaarlijkse vergadering van het partnerschap de samenwerking worden geëvalueerd.

Duurzaamheid is ook hét thema van de Round Table on Sustainable Palm Oil (RSPO). Producenten en afnemers van palmolie hebben samen met NGO's in 2003 de RSPO opgericht. De RSPO, onder voorzitterschap van Jan Kees Vis van Unilever, heeft vanaf de oprichting gewerkt aan het opstellen van een set uitgangspunten en criteria voor duurzaamheid. Eind 2007 werden de leden van de RSPO, tijdens hun vijfde jaarlijkse vergadering in Kuala Lumpur, het hierover eens. Een opmerkelijke prestatie gezien de uiteenlopende belangen van de participanten en de veelomvattendheid van de criteria. Zo zijn er afspraken gemaakt over bemesting, maar ook over leef- en werkomstandigheden van plantagepersoneel en over voorwaarden scheppen voor goed flora- en faunabeheer. Bemoedigend was ook dat minister Chin zich in zijn afsluitende toespraak positief uitliet over de RSPO-criteria en daarmee aangaf mee te zullen werken aan de implementatie daarvan. De grootste producenten hebben dat vaak al gedaan en voldoen nu al aan de RSPO-criteria, zo blijkt ook uit de eerste audits die inmiddels zijn uitgevoerd. Het Maleisisch-Deense United Plantations had op 26 augustus de eer om als eerste het RSPO-duurzaamheidscertificaat in ontvangst te mogen nemen.

De RSPO-criteria behelzen tot nu toe weliswaar een uitgebreid pakket criteria, maar criteria voor uitstoot van broeikasgassen zijn daarin nog niet opgenomen. Hoewel er binnen RSPO-verband wel plannen zijn die te ontwikkelen. Minister Cramer van VROM wil daarop niet wachten en heeft het initiatief genomen om gezamenlijk Maleisisch-Nederlands wetenschappelijk onderzoek te starten naar de gevolgen van palmolieproductie voor het broeikas-effect. Niet dat er op dat gebied nog geen onderzoek is uitgevoerd, maar de resultaten zijn vaak erg algemeen en lang niet altijd met elkaar in overeenstemming. Zo hebben verschillende onderzoeken opgeleverd dat palmbossen die op veengrond staan CO₂ of andere broeikasgassen uitstoten, terwijl andere juist weer aantonen dat palmbossen deze gassen opnemen en daarmee juist het broeikas-effect verminderen. Het in juli van start gegane Maleisisch-Nederlandse comité CO₂-onderzoek gaat door middel van gezamenlijk wetenschappelijk onderzoek proberen meer duidelijkheid in deze problematiek te brengen. En

daarmee is op het gebied van palmolie alweer een belangrijke samenwerking tussen Maleisië en Nederland tot stand gekomen.

Adrie de Roo
LNV-Raad Maleisië

Kort graag...

Het Ministerie van Landbouw heeft ruim 50 LNV-afdelingen in evenzoveel landen. Elke maand maken we kennis met een van onze verre medewerkers.

11 vragen aan Carla Boonstra, LNV-Raad Japan

1. Wat zou u doen als u dit werk niet deed?

Ik sluit niet uit dat ik dan ook in Japan had gezeten. Dat is gezien mijn studie Japanse Taal & Cultuurkunde niet helemaal ondenkbaar. Ik heb van 1997 tot 2000 al lokaal voor de LNV-afdeling in Tokio gewerkt. Het werken bij en de beleidsterreinen van LNV zijn me zo goed bevallen, dat ik bij terugkeer naar Nederland graag voor het ministerie wilde blijven werken. En die kans heb ik gekregen.

2. Wat moet iedereen weten over Japan?

Zorgen dat je sokken c.q. panty's zonder gaten aan hebt. Het is heel gênant wanneer je door een zakenrelatie uitgenodigd wordt in een traditioneel Japans restaurant waar je bij de ingang je schoenen uit moet doen, en dan blijkt dat ...

3. Wanneer denkt u "dit is een mooie dag"?

Elke dag weer is een mooie dag. Het is een voorrecht om vanuit deze functie de BV Nederland te mogen vertegenwoordigen.

4. Wat is uw grootste ergernis?

Mijn grootste ergernis of liever gezegd frustratie op dit moment is de inertie die er heerst in de Japanse politiek, vooral op het gebied van landbouw. Japan klaagt steen en been dat zijn zelfvoorzieningsgraad zo laag is (40%). Ik ben er van overtuigd dat met een drastische herziening van het Japanse landbouwbeleid, die ruimte laat voor de teelt voor andere gewassen dan rijst, voor schaalvergroting, ondernemerschap en voor innovatie óók de Japanse landbouwsector levensvatbaar is en in staat moet zijn te concurreren en te exporteren ... alleen Japan zelf ziet dat nog niet.

5. Voor wie heeft u bewondering?

Voor Gerard de Vent. Een collega LNV-Raad die dit voorjaar veel te vroeg en veel te snel overleden is. Als Gerard me in 1997 niet naar Japan had gehaald, had ik hier nu waarschijnlijk niet gezeten. Dat jaar is een beslissend moment in mijn leven geweest. Gerard wist door zijn onstuimige enthousiasme en tomeloze energie het uiterste uit de mens te halen. Daar ben ik hem dankbaar voor.

6. Welke sector laat hier absoluut kansen liggen?

Even andersom. Waar laat Japan kansen voor de Nederlandse sector liggen door het landbouwbeleid niet drastisch te hervormen, bijvoorbeeld tuinbouwtechnologie? Nederland kan Japan op dit gebied heel veel bieden, zeker wanneer het gaat om energiebesparing. Kijk naar een project als Kas als Energiebron. Terugdringing van de negatieve effecten van de opwarming van de aarde en CO₂-uitstoot zijn op dit moment hot items in Japan.

7. Hoe staat het met duurzaam ondernemen in Japan?

Ik heb de indruk dat het hier vooral nog gaat om de P van Profit. Wanneer het gaat om duurzaam ondernemen is Japan erg naar binnen en op zichzelf gericht. Duurzaamheid in relatie tot global warming is een issue, vooral omdat het al dan niet onder internationale druk de Japanse economie zelf raakt. Over dierenwelzijn maakte niemand zich tot voor kort druk. Het begint nu een heel klein beetje door te dringen tot de Japanse ambtenarij. Maar dan vooral omdat het land erg graag wil exporteren en daarbij rekening moet gaan houden met andere consumentenwensen.

8. Wat kan er op uw werkterrein beslist beter?

De toegangsprocedure voor rundvlees vanuit de EU naar Japan. Nederland is al jaren bezig markttoegang te krijgen voor met name kalfsvlees. De veterinaire vragenlijsten die we als Nederland in moeten vullen van zowel het Japanse Ministerie van Landbouw als ook Gezondheid, zijn van een ongekennde en disproportionele gedetailleerdheid.

9. Welk lokaal gerecht is uw absolute favoriet?

Hoe kan ik deze vraag nu beantwoorden in een stad met naar schatting meer dan 180.000 restaurants en sinds november 2007 150 restaurants met gezamenlijk 191 Michelin sterren? Heerlijke verse sushi in een lokaal sushibarretje ergens in een vissersdorpje is natuurlijk niet te versmaden. Of de Japanse variant van tapas in een Izakaya (eetcafé) ... Ook bij het tempuramentje hier op de hoek bij de ambassade lik je je vingers af! Of toch maar okonomoyaki (Japanse pizza-achtige pannenkoek) in dat onooglijke tentje drie hoog achter in Hiroshima?

10. Met wie zou u een avond op stap willen?

De Japanse kroonprinses. Een voormalig topdiplomate met een glansrijke internationale carrière voor zich. Het voorbeeld van emancipatie van de vrouw in Japan. Op het moment dat ze haar jawoord gaf, was het afgelopen met haar vrijheid. Er is nu niet meer over van haar dan een schim van de vrolijke, intelligente vrouw van weleer. Ik zou graag haar verhaal eens horen (en haar weer eens aan het lachen maken).

11. Uw sleutelwoord voor de toekomst?

Carpe Diem/Phanta rhei.

Korte berichten uit het buitenland

AMERIKA

Argentinië

LNV-afdeling Buenos Aires

Dalende pachtprijs

Voor het eerst in zes jaar dalen de pacht prijzen van landbouwland in Argentinië. Het reflecteert de voortdurende onzekerheid die de boeren ervaren over een mogelijk nieuw landbouwbeleid en de hogere prijzen voor kunstmest en bestrijdingsmiddelen. Naar schatting 60% van de akkerbouw wordt uitgevoerd op gepacht land. In de meest centrale landbouwgebieden, waar een oogst van 3,5 tot 5 ton soja per hectare kan worden gehaald, daalt de pacht prijs van 310-410 euro/hectare naar 275-340 euro/hectare. Steeds meer echter wordt de pacht uitgedrukt als een deel van de opbrengst: die komt nu dan uit op 14 tot 17 quintalen soja per hectare (quintaal = 100 kg). In het zuiden van de provincie Buenos Aires, waar de opbrengst varieert tussen 2,5 en 3,5 ton soja per hectare, daalt de pacht prijs naar 157-171 euro/hectare. De beste stukken land blijken overigens redelijk waarde vast te zijn.

Chili

LNV-afdeling Buenos Aires

Kansen agribusiness

De ambassade in Santiago bracht onlangs een rapport uit over de agrarische mogelijkheden in de centrale regio's van Chili. Het land biedt vele kansen, mede door stabiele macro-economische indicatoren. Chili wil binnen enkele jaren een van de tien grootste exporteurs van landbouwproducten zijn. En dankzij gerichte programma's van de overheid is er niets wat erop duidt dat dit niet gaat lukken. Het land grossiert bijvoorbeeld in vrijhandelsverdragen, ook in Oost-Azië. De vraag vanuit China naar agrarische en houtproducten uit Chili is explosief gestegen sinds het afsluiten van het vrijhandelsakkoord begin 2007. Een recente PESP-studie maakte duidelijk dat de Chileense groei ook voor bedrijven met logistieke kennis en koelapparatuur zeer interessant is. Het volledige rapport en andere goede informatie van de ambassade in Santiago is te vinden via: www.holanda-paisesbajos.cl/nl/publicatiesenonderzoeken.htm.

EUROPESE UNIE

België

LNV-afdeling Brussel

Begonia's exportsucces

Traditiegetrouw worden de komende weken begoniatapijten gelegd in een aantal Belgische steden. Het gaat om Brussel, Tongeren, Waregem, Poperinge, Antwerpen en Houthulst. Ook bij de Belgische ambassade in Warschau zal een bloementapijt in elkaar gepuzzeld worden. In de Gentse regio zijn ongeveer veertig begoniabedrijven actief die samen 35 miljoen knollen produceren. Dat is goed voor 60% van de wereldproductie. 95% van de Vlaamse begoniaknollen is bestemd voor de export. Met 15 à 20% zijn de Britten de belangrijkste afnemers, gevolgd door de Verenigde Staten (10%), Frankrijk (10%), Duitsland (10%), Japan (5%) en verder ook Portugal, Spanje, Griekenland, Italië en de Scandinavische landen. Opmerkelijk is de groeiende export naar Centraal- en Oost-Europa. Momenteel gaat reeds 10 à 15% van de Belgische uitvoer naar landen zoals Hongarije, Roemenië, Tsjechië en Rusland.

Duitsland

LNV-afdeling Berlijn

Groente

Het Duitse glastuinbouwareaal is in 2007 ten opzicht van de periode 2001-2006 met 10% gegroeid. Belangrijkste glastuinbouwgebieden zijn Baden-Württemberg, Beieren en Noordrijn-Westfalen. In deze drie deelstaten ligt 68% van het totale areaal. De belangrijkste groentesoorten die in de Duitse kassen worden verbouwd zijn tomaten, veldsalade en komkommers.

In 2007 kocht een gemiddeld Duits huishouden 63,4 kg verse groente (met een waarde van 121,19 euro). De meest gekochte soorten zijn tomaten, wortelen, komkommers; de Duitse consument koopt deze vooral bij de bekende discounters (52,4% van de totale inkoop). Tegelijkertijd neemt de laatste jaren de consumptie van diepvriesgroente toe. Uit onderzoek van het Deutsche Tiefkühlinstitut blijkt dat in 2007 per persoon 5,6 kg werd geconsumeerd. Huishoudens namen tweederde van de aankoop van diepvriesgroente voor hun rekening. Het overige deel ging naar het hotelwezen, catering en kantines van bedrijven, scholen en sociale inrichtingen.

De Duitse export van verse groente bestaat vooral uit witte en rode kool en uien. Duitsland is de belangrijkste netto-importeur van Europa: tegenover 443.000 ton export staan namelijk 3 miljoen ton import. De zelfverzorgingsgraad van groente ligt in Duitsland op 36,9%.

Database pesticiden

De Duitse handel heeft besloten een gemeenschappelijke database op te stellen, waarin de onderzoeksgegevens over residuen van pesticiden op groente en fruit van diverse handelsondernemingen worden samengevoegd. Beheerder van de database wordt de overkoepelende vereniging van de Duitse detailhandel HDE (www.einzelhandel.de). De Duitse handel wil op deze manier als eenheid optreden tegen aanvallen van instanties als Greenpeace. De afgelopen jaren heeft Greenpeace Duitsland namelijk de discussie over residuen van pesticiden op groente en fruit aangewakkerd. De grote supermarkten reageerden daarop door hogere eisen aan de leveranciers te stellen. Deze eisen leiden er echter soms toe dat tekorten bij bepaalde producten ontstaan. Als enige deelstaat publiceert Noordrijn-Westfalen al sinds augustus 2007 onderzoeksresultaten van de ambtelijke controles op internet. Een en ander is na te lezen op www.pestizidreport.nrw.de. De site wordt gemiddeld 4400 maal per maand bezocht.

Tsjechië

LNV-afdeling Praag

Afname landbouwareaal

Sinds 2003 is de oppervlakte aan landbouwgrond afgenomen met 130.000 hectare. Hierbij wordt goede landbouwland in veel gevallen gebruikt voor huizenbouw en andere 'verstening'. Ook het aantal varkens en rundvee nam af. Boeren lijken zich meer te richten op akkerbouw en het houden van schapen en paarden. Het aandeel biologisch nam toe met 18% tot 265.446 hectare. Het aandeel van personen dat ouders is dan 55 jaar in het totaal van personen werkzaam in de landbouw neemt sneller toe dan in andere bedrijfstakken. Vorig jaar steeg dit percentage met 12% ten opzichte van 2005. Gebrek aan jonge mensen is één van de problemen die de landbouw in Tsjechië bedreigen.

Verwerkte producten

Hame, de grootste producent in Tsjechië van voedsel in blik en glas, stelde vast dat er op de Tsjechische markt veel interesse bestaat voor diepgevroren en gekoelde klare maaltijden, patés en babyvoeding. Het verkoopvolume van deze producten groeide met 6% in het eerste halfjaar van 2008. Ook Hame's baguettes en sandwiches onder de merknaam Bapa zijn beter verkocht dan tevoren. Hame heeft dochterbedrijven in Slowakije, Roemenië en Oekraïne, die ook allen groei vertonen. In totaal zal Hame 110.000 ton product produceren in 2008. De jaaromzet bedraagt daarmee rond de 220 miljoen euro.

Oogstverwachting 2008

Naar verwachting zal de Tsjechische graanoogst (6,821 miljoen ton) ongeveer 7% hoger uitvallen dan die van vorig jaar, terwijl de prijs iets lager zal zijn dan die van vorig jaar. Het ingezaaide areaal was iets kleiner dan vorig jaar. Ook de oogstverwachting van gerst en raapzaad zijn goed. In het geval van raapzaad wordt verwacht dat de prijzen gelijk zullen zijn aan die van vorig jaar.

De oogstverwachtingen van papaverzaad en hop zien er goed uit. De verwachting is dat vooral de prijs van hop flink zal toenemen met zo'n 15 tot 20%. Ongeveer 80% van de hopoogst wordt geëxporteerd. Tsjechië is de derde producent in de wereld van hop, na de Verenigde Staten en Duitsland, met 5950 ton op jaarbasis.

MIDDEN-OOSTEN

Egypte

LNV-afdeling Caïro

Rijstexport niet hervat

Egypte zal de rijstexport niet hervatten voordat de wereldmarktprijzen zich hebben gestabiliseerd. De mogelijke oogst voor het oogstjaar 2008-2009 is voorspeld op 1 miljoen ton. Egypte is de vierde grootste rijstexporteur ter wereld. Het land exporteert sinds maart geen rijst meer. Door de prijsstijging van vervangende producten als pasta en brood werd de prijs van rijst op de binnenlandse markt opgedreven. Dit terwijl de wereldmarktprijs ook enorm steeg. Exporterende landen verminderden hun exportniveau om tegemoet te komen aan de behoefte in eigen land. Was de prijs per ton in december 2007 circa 320 euro; in maart was die al gestegen naar ruim 400 euro per ton. Na het exportverbod daalden de lokale prijzen met 13% en nam de binnenlandse voorraad toe tot 600.000 ton.

Oekraïne

LNV-afdeling Kiev

Graanoogst

In de periode augustus 2007 tot en met augustus 2008, is de graanvoorraad bij bedrijven die graan opslaan en verwerken met 96% gegroeid tot 27,8 miljoen ton, aldus het Oekraïense bureau voor de statistiek. De tarwevoorraad in het bijzonder groeide met 55% enorm tot 18,2 miljoen ton. Maar Oekraïne mag niet te hard juichen, omdat er al een voorspelling is van de overheid voor het komende jaar: die voorziet een afname van 13,9% in de graanoogst tot 41,9 miljoen ton (terwijl de oogst in 2008 ten opzichte van 2007 groeide met ruim 66% tot 48,66 miljoen ton. Verder zal naar verwachting de nationale consumptie van graan toenemen met 1,2% tot 26,42 miljoen ton en de export van graan naar verwachting met 6,1% groeien tot 22,58 miljoen ton. Daarnaast heeft de overheid aangekondigd dat niet alleen voor tarwe, rogge en suiker, maar ook voor tarwebloem, gerst en maïs een door de overheid vastgestelde prijs gaat gelden.

Servië en Kroatië

LNV-afdeling Zagreb

Bloemen en planten

Ondanks de algemene tendens van lagere exporten voor bloemen en planten, scoren de landen Kroatië en Servië ook in de zomermaanden verhoudingsgewijs zeer goed. Zo steeg de totale cumulatieve waarde in Kroatië in juli met 13,6% en in Servië zelfs met 45,6%. Deze stijging is terug te vinden in de drie verschillende categorieën: snijbloemen, pot- en tuinplanten en uitgangsmateriaal. Sterkste stijger vormt de categorie snijbloemen voor Servië: maar liefst 74%.

Deze stijging is overeenkomstig de eerder gesignaleerde kansen voor de Nederlandse tuinbouw in het marktrapport Groente, Fruit en Bloemen Servië/Kroatië. Dit is verkrijgbaar via de LNV-afdeling Zagreb/Belgrado.

Nieuws

De situatie rondom PESP en PSOM

Het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb) heeft in juli een uitspraak gedaan, waarin is vastgelegd dat PSOM als een subsidieprogramma en niet als een opdrachtenprogramma dient te worden aangemerkt. Deze uitspraak heeft meteen ook gevolgen gehad voor het opdrachtenprogramma PESP, dat in juli on hold is gezet. Op dit moment werkt de EVD aan een incidentele subsidiebeschikking voor PESP (die dus in de plaats gaat komen van de voorheen gebruikte opdrachtbrief) voor de projectvoorstellen die inmiddels zijn goedgekeurd. De betreffende studies kunnen alle van start gaan en langs de gebruikelijke manier worden uitgevoerd.

De situatie na 2008 blijft voorlopig nog onduidelijk. PESP zal waarschijnlijk na dit jaar ophouden te bestaan, maar er is een gerede kans dat in 2009 een nieuwe regeling in het leven geroepen wordt met hierin ook de mogelijkheid om haalbaarheidsstudies van individuele bedrijven in opkomende markten te ondersteunen.

Nitra hart van "het Groene Stad concept" in Slowakije

Op 9 en 10 september 2008 organiseerde de faculteit voor tuinbouw en landschapsarchitectuur van de Agrarische Universiteit in Nitra, een internationaal seminar over Developments and Trends in Public Green.

Het idee van de Groene Stad, zoals gelanceerd door Nederland tijdens de Floriade in 2002 is een idee dat wortels heeft in het verleden. Denk aan 'The Garden Movement' in Engeland of the 'City Beautiful Movement' in de USA, een eeuw eerder. De aanhangers van deze bewegingen dachten dat het creëren van groen, de levenscondities van de stedelijke bevolking zou verbeteren.

Het basisidee van het huidige begrip, de Groene Stad is dat het inzetten van publiek groen van een hoog kwaliteitsniveau en dat voldoende gebruiksvriendelijk is, de leefomgeving en omgevingsbeleving van stedelijke bewoners sterk verbetert. De invulling kan op vele verschillende manieren gestalte krijgen zoals bleek tijdens het seminar. Vanuit verschillende invalshoeken werd door verschillende sprekers inhoud gegeven aan het basis idee zoals uiteengezet door Jan Habets van Plant Publicity Holland en verder ingevuld met praktijkvoorbeelden door landschapsarchitect Niek Roozen. Ging het bij deze twee sprekers vooral om de ideevorming en algemene concretisering van het idee in de praktijk, de Oostenrijkse spreker, de directeur van de Weense plantsoendienst bijvoorbeeld benaderde het onderwerp vanuit de dagelijkse praktijk van de plantsoendienst. Hij besprak de dilemma's die naar voren komen bij de invulling van groen van een hoogkwaliteitsniveau dat ook gebruiksvriendelijk moet zijn voor zoveel mogelijk verschillende groepen stedelijke inwoners. Denk bijvoorbeeld aan onveiligheid in openbaar groen, gebruik van groene ruimte door migranten etc., telkens de vraag welke keuze maak je voor inrichting en beplanting? Hoewel een aantal dilemma's ook terugkwamen in het verhaal van de plantsoendienst van Petersburg bleek dat men hier nog de nadruk legt op "kwaliteit" waarbij gebruiksvriendelijk minder aan bod kwam dan in Wenen. Tot slot versterkte een overzicht van de integratie van landschapsarchitectuur en architectuur, met mooie voorbeelden uit Parijs en Tokio de eerdere Nederlandse presentatie doordat vanuit een geheel ander gezichtspunt de Nederlandse gedachte over de Groene Stad werden onderstreept.

Een eerste stap die om een verdere opvolging van het idee Groene Stad en vooral concretisering van het idee vraagt. En wellicht niet alleen voor Slowakije. In het decembernummer van Berichten Buitenland zal aan dit artikel vervolg worden gegeven.

VS: Reorganisatie FDA uitgesteld

Amerikaanse congresleden hebben eind deze maand bekend gemaakt dat de introductie van het lang verwachte wetsvoorstel voor de reorganisatie van de Food and Drug Administratie (FDA) zal worden uitgesteld tot na de verkiezingen. Een grondige herziening van de voedselveiligheidsbranche van de FDA is volgens het Congres nodig om de kans op nieuwe voedseluitbraken door onder andere besmette groenten en fruit, vis en visproducten en geïmporteerde producten en ingrediënten te voorkomen.

Er zijn twee redenen voor het uitstel: allereerst is aandacht van het Congres in de afgelopen week opgeslokt door de economische perikelen op Wall Street, daarnaast lopen de wetgevers van het Huis van Afgevaardigden tegen het einde van hun termijn aan. Voor het gehele Huis vinden om de twee jaar verkiezingen plaats. De komende periode tot aan de verkiezingen, zullen de meeste afgevaardigden in hun thuisdistricten verkiezingscampagnes voeren om hergekozen te worden.

Dit betekent niet dat dit onderwerp voorgoed van tafel is. De voorzitter van het House Energy VS: Reorganisatie FDA uitgesteld and Commerce Committee, John Dingell, een democraat uit Michigan, heeft al aangegeven dat hij nog steeds van plan is om een wetsvoorstel door het Congres te leiden met ingrijpende hervormingen voor de FDA. Dingell zal de komende periode een nieuw voorstel uitwerken. Maar naar verwachting zal dit niet eerder dan in de tweede helft van 2009 aan de orde komen.

Ondertussen blijkt dat ook een voorstel voor wijzigingen in het voedselveiligheidsbeleid van de FDA aangekondigd door Senator Richard Durbin weinig momentum te hebben. Het voorstel van Durbin, een Democraat uit Illinois, is vergelijkbaar met dat van Dingell, maar heeft minder gebruikerstarieven. Beide voorstellen geven de FDA de bevoegdheid om bedrijven te verplichten besmette producten van de markt te halen.

Consumentenorganisaties lijken het uitstel niet problematisch te vinden. Een woordvoerder van Food and Water Watch zei hierover: "I would much prefer that we work on a strong bill that gets it right the first time, even if it's the next Congress."

De komende periode zal de FDA uiteraard wel verder doorgaan met de implementatie van het eigen Food Protection Plan.

Bron: LNV-afdeling Washington

Lezersonderzoek!

Lezers van Berichten buitenland hebben massaal gehoor gegeven aan de oproep mee te doen met ons lezersonderzoek. Natuurlijk zullen wij u de uitkomsten van het onderzoek u niet onthouden. Binnenkort publiceren we hier de belangrijkste onderzoeksresultaten. Mocht u alsnog uw mening willen geven over Berichten Buitenland, neem dan contact op met Sabine Hoff, directie Industrie en Handel via s.h.hoff@minInv.nl of via 070 – 378 5259.

Biologische handelsactiviteiten in 2009

De biologische sector groeit jaarlijks gestaag, de internationale handel is een belangrijke factor hierin. Ook in 2009 is er daarom een collectieve Nederlandse inzending op de grootste internationale biologische beurs ter wereld, de Biofach in Duitsland.

Om het Nederlandse biologische product ook in andere landen onder de aandacht te brengen zijn er voor 2009 meerdere activiteiten voorzien: LNV beoogt in samenwerking met de Task Force Marktontwikkeling Biologische Landbouw een collectieve inzending te verzorgen naar de beurs Sana in Italië. Verder zijn er plannen voor handelsreizen en matchmaking naar het Verenigd Koninkrijk en Spanje. Mogelijkheden voor beursbezoek of een handelsreis naar het Midden-Oosten en Zuid-Afrika worden onderzocht.

Indien u geïnteresseerd bent in een van de activiteiten dan kunt u zich, bijvoorkeur via e-mail, melden bij het secretariaat van de Task Force Marktontwikkeling Biologische Landbouw, telefoon 0183 -64 66 95, e-mail: jessica@biologischconvenant.nl.

België: Bio-ethanol uit populieren

Het Vlaams Instituut voor Biotechnologie krijgt voor haar onderzoek naar genetisch gewijzigde populieren gespreid over een periode van drie jaar 1,21 miljoen euro van de befaamde Amerikaanse Stanford Universiteit. Het VIB voert in Zwijnaarde onderzoek naar populieren met een gewijzigde houtsamenstelling met de bedoeling om bio-ethanol te produceren. Dit project draagt bij tot de ontwikkeling van biobrandstoffen van de tweede generatie.

Ondanks hun snelle groei vergen populieren nauwelijks energie of meststoffen en ze kunnen groeien op marginale gronden die niet in aanmerking komen voor voedselproductie. Het is vandaag echter nog relatief moeilijk om efficiënt bio-ethanol uit hout te produceren. Dit heeft te maken met de aanwezigheid in hout van de kleefstof lignine, die de eerste stap in de omzetting naar bio-ethanol bemoeilijkt.

Om hout gemakkelijker in bio-ethanol om te zetten volgen de VIB-onderzoekers twee strategieën: een vermindering van de hoeveelheid lignine en wijziging van de samenstelling van de lignine. De eerste strategie heeft al in serreproeven bewezen dat ze tot 50% meer bio-ethanol oplevert. De tweede strategie krijgt nu een stevige extra financiële injectie en binnenkort zal blijken of ook deze strategie kan bijdragen tot een meer duurzame productie van tweede generatie biobrandstoffen, luidt het bij het VIB.

Intussen wacht de instelling nog altijd op een toelating om de proeven met populieren uit te breiden van de serre naar het veld. Ondanks positief advies van de Bioveiligheidsraad en de Vlaamse overheid kregen de onderzoekers rood licht van de federale ministers van Volksgezondheid (Onkelinx) en Milieu (Magnette) - waardoor de populieren zowaar in communautair vaarwater terechtkwamen. Het VIB heeft deze zaak intussen aanhangig gemaakt bij de Raad van State.

Bron: LNV-afdeling Brussel

India: PTC+ richt internationaal tuinbouwcentrum op

Eind augustus is een overeenkomst ondertekend tussen de regering van de Indiase deelstaat Rajasthan (60 miljoen inwoners) en PTC+ International voor oprichting van een International Horticulture Innovation and Training Centre in Jaipur. Het centrum zal zich richten op de gehele keten van primaire productie tot detailhandel, met speciale aandacht voor fresh handling. Het is de bedoeling dat PTC+ voor een langere periode, tien jaar, ondersteuning blijft bieden. Er komen trainingen zowel voor tuinders, die voorop lopen en willen gaan exporteren, als voor grote groepen kleine boeren. De eerste training van trainers in Nederland is gepland voor december dit jaar in Ede. De geraamde projectomvang voor PTC+ is 1,5 miljoen euro over vijf jaar.

De LNV-afdeling in Delhi heeft een actieve rol gespeeld in de totstandkoming van deze overeenkomst en blijft betrokken bij de verdere uitvoering. Het IHITC biedt goede kansen voor Nederlandse toeleveranciers om hun producten te promoten.

Internationale pioniers uit de agribusiness aan het woord

Exportise

De Exportise van:

Geert Kiers

Locatie: Tsjechië, Slowakije, Kroatië en Servië

Bedrijf: GK Holding

Sector: Varkens/rundvee/vlees

Sinds: 1990

"Toen ik 25 was, nu 22 jaar geleden, begon ik als financieel manager bij een agribusinessbedrijf. Dat bedrijf was actief in de rundergenetica, de verkoop van rundersperma. Omdat ik vrij goed talen sprak, werd ik al snel zowel de linker- als de rechterhand van mijn toenmalige baas. In 1990 zijn we naar Oost-Europa afgereisd, in eerste instantie hebben we rundersperma verkocht tegen paarden. Al snel kwamen we tot de conclusie dat de bedrijven niet alleen baat hadden bij wat genetica, ze hadden totale bedrijfsoptimalisatie nodig. In die beginfase is onze filosofie ontstaan. Wij verkopen een stukje economie bestaande uit kennis van Nederlandse veehouderij en proberen zo de boeren daar een stevig fundament mee te geven. Omdat we ons in het begin voornamelijk richtten op toelevering aan agrarische bedrijven in die landen, leek het een logische stap om zelf eigen distributiebedrijven op te zetten. Zo hebben we een groep van toeleveranciers om ons heen verzameld met als doel om de totale economie van zo'n bedrijf omhoog te tillen. Ik zeg altijd maar zo; de economie van een bedrijf is als een tafel met vier poten. Als je maar in een van die poten blijft investeren, valt je tafel om. In dit geval bestaan de poten uit stalrichting, voer, genetica en diergezondheid. Het tafelblad is het management dat de boel bij elkaar houdt.

Van 1991 tot 1996 was de Nuffic-regeling nog van kracht. Met deze regeling gaf de Nederlandse overheid tegemoetkomingen voor de opleiding van managers uit die regio. Wij hebben toen meer dan duizend managers naar Nederland gehaald en opgeleid. Ze kwamen met bussen naar Nederland en bezochten bedrijven hier. Dit was onderdeel van onze filosofie om een compleet concept aan te bieden. Eind jaren 90 kwam er een kentering. Dierziektes belemmerden de import van genetica en de toetreding tot de Europese Unie bracht voor bedrijven niet veel goeds omdat ze nooit de kans hebben gekregen tijdig te professionaliseren. Als je nu bedenkt dat Tsjechië 50% van het varkensvlees importeert. Bij toetreding tot de EU hadden ze nog zo'n 250.000 zeugen in productie, nu zijn daar nog maar 120.000 van over. Zelfde verhaal in Slowakije, Polen en Hongarije. Er heeft een enorme kaalslag plaatsgevonden in die sector. Enerzijds ook heel logisch omdat je toch moet concurreren met wat binnen Europa de productiekosten zijn van een kilo vlees. Behalve dat de structuren binnen bedrijven in Oost en Midden-Europa anders zijn dan in bijvoorbeeld Nederland, is ook de slachtcapaciteit een stuk kleiner.

Waar in Nederland per dag makkelijk 5000 varkens verwerkt worden, zijn dat er in Tsjechië maximaal 1000 per dag. Tel daarbij nog de vierkantsverwaarding van het product, waarbij elk deel van een varken een andere afzetmarkt heeft. Het vet gaat naar Rusland, de buiken naar Engeland voor bacon, bepaalde stukken gaan voor hoge prijzen naar Azië, enzovoort.

Grote aantallen zijn dan alleen interessant en de bedrijven in die nieuwe landen hebben die omvang gewoonweg niet. Het is echt een vicieuze cirkel met een neerwaartse spiraal waarbij heel veel bedrijven sluiten.

Mijn holding, waarin door de jaren heen een enorme knowhow is gaan zitten, richt zich in Tsjechië en Slowakije nu voornamelijk op het leveren van vlees. Ik heb daar nog maar weinig te maken met boeren. Toch houd ik me nog altijd bezig met mijn totaalconcepten om de economie van een bedrijf naar een hoger plan te tillen. De PSOM-regeling gaf ons de mogelijkheid projecten te realiseren in andere landen als Servië, Kroatië, Moldavië en

Bosnië. In 1999 deden we ons eerste project in Bosnië met de opfok van kalveren. En meest recent in Moldavië een kippenproject. Mijn zakelijke uitdaging ligt nu in Servië en Kroatië omdat die landen openstaan voor de kennis die ik heb opgebouwd op het gebied van toelevering. Deze landen zitten nu in de pre-toetredingsfase. Met ondersteuning van onder andere Oscar Meuffels (Landbouwrapad Kroatië en Servië) ben ik intensief bezig de boeren te leren hoe bijvoorbeeld een levensvatbare varkenshouderij op te zetten. Wil men niet eindigen als een importeur van vlees uit West-Europa dan moet men professionaliseren ruim voor toetreding. In Kroatië heeft de overheid net een wet goedgekeurd waarbij ze 350 'family farms' wil opzetten. De overheid geeft daar een half miljoen euro subsidie per bedrijf. Ik zit daar met een aantal Nederlandse bedrijven om de boeren die dat gaan draaien, te helpen. We hebben een farmer-to-farmer programma ontwikkeld, ook weer een uitwisseling tussen Nederland en Kroatië. Nederlandse boeren krijgen een vergoeding voor het delen van hun kennis. Want weet je dat een boer het meeste aanneemt van een andere boer?"